

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

The Study of Instructional Leadership Elements that can Predict of Non-Formal Education Management by Community-Based

ดร.สมบุญ บวรศิริรักษ์, Somboon Burasiriluk

อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา ระดับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และ 4) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประชากร คือ ผู้บริหาร กศน.อำเภอ/เขต จำนวน 928 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) แล้วดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากตามสัดส่วนจำนวนสถานศึกษา กศน. อำเภอ/เขต ให้ได้จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 272 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสมการถดถอยพหุคูณแบบ Enter มีผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ระดับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การนิเทศการศึกษา การวางแผนงานวิชาการ การวิจัยและพัฒนา การทำงาน

ร่วมกับเครือข่าย การพัฒนาบุคลากร การบริหารหลักสูตร การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และการเทียบโอนผลการเรียน ตามลำดับ ยกเว้น การประเมินผลการเรียน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ระดับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน การใช้ทรัพยากรชุมชน การสนับสนุนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำหนดแผนการทำงานตามลำดับ

3. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าความสัมพันธ์โดยรวม เท่ากับ 0.626 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 1

4. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า มีทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย การทำงานร่วมกับเครือข่ายการบริหารหลักสูตร การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา และการประเมินผลการเรียน โดยตัวแปรทั้ง 5 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ร้อยละ 74.40 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ข้อ 2 และจากผลการวิจัยสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

รูปแบบสมการคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .170 (EVL) + .181 (SUP) + .196 (SOR) + .216 (CUR) + .223 (NET)$$

รูปแบบสมการคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.397 + .213 (SOR) + .227 (SUP) + .238 (NET) + .249 (CUR) + .252 (EVL)$$

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการ การบริหารจัดการ การศึกษานอกโรงเรียน ชุมชนเป็นฐาน

Abstract

The purposes of this research were to study 1) the level of instructional leadership elements 2) the level of non-formal education management by community-based 3) the relationship between instructional leadership elements and non-formal education management by community-based, and 4) instructional leadership elements that can predict of non-formal education management by community-based. The population was 928 administrators of non-formal education at district levels. The sample size determination by using Krejcie & Morgan with multi-stage sampling and then simple random sampling by lottery proportionally to the number of institutions in order to get at least 272 administrators. The instruments used for data collection were 5 point-rating scale questionnaires. The reliability was 0.97. The data analysis was done by percentage, mean and standard deviation and multiple regression analysis. The research results were as following;

1. The level of instructional leadership elements as a whole was at high level. When considering each individual aspect found that as a whole was at high level by descending order of the average as follow; educational supervision, academic

planning, research and development, work with network commands, personnel development, curriculum development, learning resource development, and transfer of credits respectively except evaluation of learning and learning process management were at the highest level.

2. The level of non-formal education management by community-based as a whole was at high level. When considering each individual aspect found that as a whole was at high level by descending order of the average as follow; the benefit-sharing, the use of resources in the communities, support activities for learning and plan formulation respectively.

3. There was a statistically significant positive relationship at .01 level between instructional leadership elements and non-formal education management by community-based ($r = 0.626$). This result was according to the first hypothesis.

4. There were 5 aspects of instructional leadership elements that can predict of non-formal education management by community-based as following; work with network commands, curriculum development, learning resource development, educational supervision, and evaluation of learning. These five aspects mutually predict non-formal education management by community-based by percentage of 74.40. This result was according to the second hypothesis. From the research result, the equation can be written as follows;

Standardized Regression Equation

$$\hat{Z} = .170 (EVL) + .181 (SUP) + .196 (SOR) + .216 (CUR) + .223 (NET)$$

Unstandardized Regression Equation

$$\hat{Y} = 1.397 + .213 (\text{SOR}) + .227 (\text{SUP}) + .238 (\text{NET}) + .249 (\text{CUR}) + .252 (\text{EVL})$$

Keyword : Instructional Leadership, Non-Formal Education Management, Community-Based

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวางและรุนแรง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือเทคโนโลยี ทำให้ผลกระทบต่อทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะกับการจัดการศึกษาของภาครัฐ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ระบบการจัดการศึกษาไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการพัฒนาคุณภาพของประชากรยุคใหม่ได้ [1] ได้มีการยกย่องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้น ซึ่งได้ประกาศใช้เป็นแม่บทในการ “ปฏิรูปการศึกษา” ของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2542 “การปฏิรูปการศึกษา” เป็นความเห็นพ้องต้องกันในบรรดา “นักการศึกษา” ว่าเป็นเวลาที่สมควรแล้วที่จะต้องมีการ “ปฏิรูป” การศึกษาของไทย เพราะเห็นว่า “วิกฤต” ในหลายด้านที่ไม่อาจปล่อยให้ได้อีกต่อไป จากข้อมูลสถิติต่างๆ พบว่า ประเทศไทยของเรา “ตกอันดับ” ในเรื่องของการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ [2]

การดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของไทยหลังมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้มีการติดตามประเมินผลการปฏิรูปการศึกษอย่างต่อเนื่อง จนล่าสุดมีผลการประเมินการปฏิรูปการศึกษาในรอบสิบปีหรือกล่าวกันว่า เป็นการ “ปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง” มีข้อนำห่วงใยที่เป็น “ปัญหา” คือ 1) การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน 2) การผลิตและพัฒนาครูและคณาจารย์ 3) การเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมและการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา 4) การผลิตและพัฒนากำลังคน 5) การเงินเพื่อการศึกษา 6) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 7) การเรียนรู้ตลอดชีวิต 8) การศึกษานอกระบบ และ 9) การศึกษาตามอัธยาศัย ใน 9

ประเด็นดังกล่าว มีอย่างน้อย 3 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ กล่าวคือ เป็นเรื่องของการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ต้องให้การดูแลประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายทั่วไป จำนวน 40 ล้านคน ทั่วประเทศ [3]

ดังนั้น จากการประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองที่ผ่านมายังมีจุดอ่อนที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขคือ เรื่อง การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยปัญหาที่ประสบ คือ 1) ยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน 2) หลักสูตรการศึกษายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 3) สภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ แหล่งบริการและองค์ความรู้ต่างๆ ยังไม่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น และ 4) ยังขาดคุณภาพและมาตรฐานการให้บริการการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน [4] 5) ยังขาดเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสมที่ทำให้มีสัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ทำให้การศึกษตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ [5] 6) ผลที่เกิดกับผู้เรียนในด้านความรู้วิชาสามัญยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้น พื้นฐานของผู้เรียน กสศ. พบว่า คะแนนเฉลี่ยในทุกวิชาต่ำกว่า ร้อยละ 50 และต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน [6]

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับปัญหาการศึกษาของไทยที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่ยังเป็นจุดอ่อนที่ส่งผลต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทย ประกอบด้วย 1) ด้านผู้บริหาร มีปัญหาเรื่องไม่มีการบริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง 2) ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน มีปัญหาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนไม่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชน 3) ด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม มีปัญหาชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนน้อย [7] 4) ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารและสร้างสรรค์คุณภาพการเรียนการสอน แต่ยังคงประสบปัญหาผู้บริหารไม่ใส่ใจงานด้าน

วิชาการ ขาดความรู้ความเข้าใจ ทั้งเรื่องหลักสูตรและการปฏิรูปการศึกษา [8] และ 5) การที่ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานโดยไม่ได้เน้นงานวิชาการโดยตรงทำให้กระทบต่อคุณภาพการศึกษา [9]

ดังนั้น จากผลการปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียนที่ผ่านมาจึงมีจุดอ่อนที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข โดยสรุป ดังนี้ 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมจัดการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น 2) จัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารสนใจในงานวิชาการและมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด [10] โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจหน้าที่สำคัญในการจัด ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียนร่วมกับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคี พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรระยะสั้น และจัดทำสาระของหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ นิเทศ ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน [11] ผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียน และปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียน คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา แต่จากการศึกษาข้อมูลมีข้อค้นพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดภาวะผู้นำทางวิชาการ ขาดทักษะในการบริหาร งานวิชาการ และกระบวนการเชิงวิชาการยังไม่เข้มแข็ง [12] ทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียน อาทิ การบริหารและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม เป้าหมาย การจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ขาดการวัดและประเมินผลการเรียนอย่าง

จริงจัง การนิเทศการศึกษายังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน ขาดการวิจัยและพัฒนาเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และขาดความต่อเนื่องในการทำงานร่วมกับเครือข่าย [13] จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่สำนักงาน กศน.ควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและให้ความสำคัญกับงานวิชาการของสถานศึกษาให้มากขึ้น มีการอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะในงานวิชาการเพิ่มมากขึ้น ให้มีการสร้างสรรค์ผลงานวิชาการ และให้การยกย่องชมเชยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่นในงานเชิงวิชาการ [14]

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้สถานศึกษาโดยตรงใน 4 เรื่อง คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป [15] สถานศึกษาจึงเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ทั้งนี้การจัดการศึกษาจะมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นสำคัญ และการบริหาร งานวิชาการถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษาในทุกระดับและทุกประเภท ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาเพื่อประสิทธิผลสูงสุดแก่ผู้เรียน คุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับงานด้านวิชาการเป็นหลัก สำหรับขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาหลักๆ มี 8 ประการ [16] ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดและการประเมินผล 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศภายในสถานศึกษา และ 8) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ [17] มีแนวคิดที่ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด สำหรับขอบข่ายของงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อและนวัตกรรม 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ 10) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน 11) การพัฒนางานวิชาการ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ และสำนักงานกศน. [18] ได้กำหนดในคู่มือการประเมินคุณภาพสถานศึกษาตามตัวบ่งชี้ที่ 3.4 ผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ในงานด้านวิชาการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 4) การวัดประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 5) การพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ 6) การนิเทศการศึกษา 7) การแนะแนว และ 8) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียน ปัจจัยสำคัญที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ คือ การเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน [16]

ดังนั้น องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดของ [16] [17] [18] และผลการสัมมนากลุ่มย่อย มีองค์ประกอบสำคัญ 10 ด้าน ดังนี้ 1) การวางแผนงานวิชาการ 2) การบริหารหลักสูตร 3) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียน 5) การเทียบโอนผลการเรียน 6) การนิเทศการศึกษา 7) การวิจัยและพัฒนา 8) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 9) การพัฒนานุเคราะห์ และ 10) การทำงานร่วมกับเครือข่าย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มี

ภาวะผู้นำทางวิชาการจะทำให้การปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียนสัมฤทธิ์ผลได้ ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นภาวะผู้นำที่พัฒนามาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง [19] ความพยายามในการปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียนจะมุ่งไปที่วิธีการที่เป็นระบบ (System) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมให้มีรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการ [20] ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งที่ต้องพัฒนาปฏิบัติการสอนการจัดกิจกรรม ของครู ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้จะช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย [21] ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องใส่ใจกับงานการเรียนการสอนของสถานศึกษา หากต้องการที่จะพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการและหลักสูตร ดังนั้น จึงเรียกมิติภาวะผู้นำสถานศึกษาว่าเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการ [22] ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อดำเนินการให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนให้มากที่สุด [23] สำหรับการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ใช้แนวคิดหลักของกรมการศึกษานอกโรงเรียน [24] และผลจากการสัมมนากลุ่มย่อยโดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) การกำหนดแผนการทำงาน 2) การใช้ทรัพยากรชุมชน 3) การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และ 4) การสนับสนุนจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากผลการปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียนดังกล่าวสิ่งที่สะท้อนคุณภาพของการศึกษานอกโรงเรียนคือ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้ การวางแผนงานวิชาการ การบริหารหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียน การเทียบโอนผลการเรียน การนิเทศการศึกษา การวิจัยและพัฒนา การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การพัฒนานุเคราะห์ และการทำงานร่วมกับเครือข่าย ส่วนการใช้ชุมชนเป็นฐานมีหลักการสำคัญ ดังนี้ การกำหนดแผนการทำงาน การใช้

วารสารบริหารการศึกษา มศว

ปีที่ 13 ฉบับที่ 24 มกราคม - มิถุนายน 2559

~ 84 ~

ทรัพยากรชุมชน การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และการสนับสนุนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันและสามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้สำนักงาน กศน. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนเพื่อพัฒนาองค์ประกอบในแต่ละด้านของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ทำให้การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและตอบสนองต่อการปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียนที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงาน กศน.
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
4. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร กศน.อำเภอ/เขต จำนวน 928 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน [25] โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) แล้วดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากตามสัดส่วนจำนวนสถานศึกษา กศน.อำเภอ/เขต ให้ได้จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 272 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม มี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ ตอนที่ 3 การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน แบบสอบถามทั้ง 3 ตอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่น 0.97

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงผู้บริหาร กศน.อำเภอ/เขต โดยตรง จำนวน 272 ฉบับ และติดตามทางถามแบบสอบถามทางโทรศัพท์จากผู้บริหาร กศน.อำเภอ/เขต และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 234 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.03

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสมการถดถอยพหุคูณแบบ Enter

สรุปผลการวิจัย

- จากการศึกษาวิจัย สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้
1. ระดับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การนิเทศการศึกษา การวางแผนงานวิชาการ การวิจัยและพัฒนา การทำงานร่วมกับเครือข่าย การพัฒนาบุคลากร การบริหารหลักสูตร การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และการเทียบโอนผลการเรียน ตามลำดับ ยกเว้น การประเมินผลการเรียน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด
 2. ระดับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน การใช้ทรัพยากรชุมชน การ

วารสารบริหารการศึกษา มศว

ปีที่ 13 ฉบับที่ 24 มกราคม - มิถุนายน 2559

~ 85 ~

สนับสนุนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำหนด
แผนการทำงาน ตามลำดับ

3. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของ
ผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการ
บริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าความ สัมพันธ์
โดยรวม เท่ากับ 0.626 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย
ข้อ 1

4. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของ
ผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัด
การศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า มี
ทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย การทำงานร่วมกับเครือข่าย
การบริหารหลักสูตร การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การ
นิเทศการศึกษา และการประเมินผลการเรียน โดยตัวแปร
ทั้ง 5 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารจัด
การศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้ร้อยละ
74.40 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ข้อ 2 และจาก
ผลการวิจัยสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

รูปแบบสมการคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .170 (EVL) + .181 (SUP) + .196 (SOR) + .216 (CUR) + .223 (NET)$$

รูปแบบสมการคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.397 + .213 (SOR) + .227 (SUP) + .238 (NET) + .249 (CUR) + .252 (EVL)$$

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถอภิปราย
ผลการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของ
ผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการศึกษานอก
โรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีความสัมพันธ์กันใน
ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่
เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ข้อ 1 ซึ่งสอดคล้องกับ
สมรรถนะตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของสำนักงาน
เลขาธิการคุรุสภา [26] ที่ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษา

สามารถบริหารการศึกษาและสร้างความสัมพันธ์กับ
ชุมชนและท้องถิ่น ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ
สงวนพงศ์ ชวนชม [16] ที่สรุปว่า ความสำเร็จของสถาน
ศึกษาเป็นสิ่งที่ท้าทายการบริหารงานของผู้บริหารและ
ปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ
คือ การเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร และ
ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน หรือการใช้
ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ร่วมกัน และผลการวิจัยของ
Rodriguez [27] ที่พบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำทาง
วิชาการของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาในรัฐ
นิวเจอร์ซีย์ จะทำให้ชุมชนมีความผูกพันและร่วมทำงานกับ
สถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาเป็นราย
คู่ พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านการพัฒนา
แหล่งการเรียนรู้กับการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และ
เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา
มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการจัดการ จัดสร้าง
หรือการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น การวางแผน
ในการใช้แหล่งเรียนรู้โดยการสำรวจและจัดทำทะเบียน
แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ระดมทรัพยากรบุคคลและภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาร่วมสอนในสถานศึกษา จึง
เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนซึ่งผลประโยชน์ร่วมกัน
ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ในลักษณะผลประโยชน์
ต่างตอบแทน โดยผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้
ชุมชนได้ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษา
เพื่อผล ประโยชน์ของชุมชน ให้ความร่วมมือกับชุมชน
จัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิด
ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความร่วมมือกับชุมชนร่วมจัด
กิจกรรมการเรียนรู้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งนี้
ชุมชนอาจให้การสนับสนุนสถานที่จัดการศึกษา วัสดุ
อุปกรณ์การศึกษา และงบประมาณบางส่วนเพื่อ
สนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้กับ
ประชาชนในชุมชนของตนเอง [10] [24]

2. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของ
ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพยากรณ์การบริหารจัด

การศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้อย่างน้อย 5 ด้าน ประกอบด้วย การทำงานร่วมกับเครือข่าย การบริหารหลักสูตร การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา และการประเมินผลการเรียน โดยตัวแปรทั้ง 5 ด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้ร้อยละ 74.40 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ข้อ 2 ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้ดีที่สุดคือ การทำงานร่วมกับเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการดำเนินงานของสำนักงาน กศน. [3] ที่ส่งเสริมภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างและกระจายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการทำงานร่วมกันในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดเห็นของทองอยู่ แก้วไทรสะ [28] กล่าวถึง การเปิดโอกาสให้ทุก ๆ ฝ่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม และต้องถือเป็นหน้าที่ที่ต้องจัดการศึกษาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายด้วยตนเอง โดยทุกฝ่ายมีส่วนรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งนี้รัฐต้องเปลี่ยนบทบาทที่มีต่อการจัดการศึกษามาเป็นการส่งเสริมและประสานงาน ลดบทบาทของการเป็นผู้จัดการศึกษาลง ส่งเสริมโอกาสของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้กับสถานศึกษาให้มากขึ้น กษมา วรวรรณ ณ อุชฺชา [29] กล่าวถึงการทำงานในลักษณะของเครือข่ายว่า มีหลายเรื่องที่ กศน. ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ทำเอง แต่ กศน.ต้องเข้าไปประสานกับหน่วยงานอื่นๆ โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งทำได้ในหลายวิธี กศน. ต้องเป็นคนชี้ประเด็นให้สังคมเห็นว่าตรงไหนที่มันขาด กศน. เป็นคนเสาะแสวงหาว่ามีใครบ้างที่พอจะทำงานตรงนี้ได้ไม่จำเป็นที่ กศน. ต้องทำเองทั้งหมด

รุ่ง แก้วแดง [30] กล่าวถึง ความสำเร็จของการศึกษานอกโรงเรียนนั้น มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การดำเนินงานในระบบเครือข่าย โดย กศน. สนับสนุนให้หน่วยงานได้ทำงานร่วมกัน ส่วนยุทธศาสตร์สำคัญใน

การขยายงานการศึกษานอกโรงเรียน คือ การดำเนินงานผ่านเครือข่ายที่หลากหลาย หรืออาจกล่าวได้ว่า ที่ใดมีผู้เรียนที่นั่นคือ ศูนย์การเรียน ศูนย์การเรียนคือ เครือข่ายการศึกษานอกโรงเรียน สุนทร สุนันทพิชัย [31] กล่าวถึง การจำกัดบุคลากร การไม่ให้เพิ่มจำนวนบุคลากร ทำให้ กศน. ต้องทำบทบาทหน้าที่เป็นผู้จัดการ (Manager) ให้มากยิ่งขึ้น และถ้ามีงบประมาณหรือกองทุนต่าง ๆ พอเพียงก็สามารถติดต่อกับเครือข่ายซึ่งเป็นองค์กรเอกชนให้ช่วยดำเนินงานของ กศน. ตามข้อตกลง โดย กศน. เป็นผู้จ่ายเงินงบประมาณให้ และทำหน้าที่ควบคุมติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามสัญญา การทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ในเรื่องของการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย จึงสอดคล้องกับแนวคิดของเสรี พงศ์พิศ [32] กล่าวว่า รากเหง้าของเครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคน ระหว่างกลุ่ม และองค์กร นับตั้งแต่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายของเราในอดีตอยู่เป็นชุมชน ไม่มีใครอยู่โดดเดี่ยว ผู้มีชีวิตอยู่รอดได้ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เป็นที่พึ่งนึ่งกันและสัมพันธ์ไปถึงผู้คนในหมู่บ้านอื่นๆ ความเป็นชุมชนจึงหมายถึง "เครือข่าย" เครือข่ายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์แบบ "เครือญาติและวัฒนธรรม" นั่นเอง

การบริหารหลักสูตร เป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่

สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลฐิพัชร์ โพธิ์เพชร [33] และ ไกศยัญญ์ เปลรินทร์ [34] ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา มีข้อค้นพบว่า ตัวบ่งชี้สำคัญหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน มีสาระสำคัญคือ ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ความสอดคล้องของหลักสูตรการสอน ทรัพยากร มาตรฐานและการประเมิน และการบริหารหลักสูตรและการสอน Water and Other [35] ได้สังเคราะห์งานวิจัยในช่วง 30 ปี ที่ผ่านมาเกี่ยวกับผลของ

ภาวะผู้นำทางวิชาการต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าภาวะผู้นำทางการศึกษาเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการศึกษาและการบริหาร การสร้างและพัฒนาหลักสูตรการสอน

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ เป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ ซึ่งสอดคล้องกับสาระความรู้ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา [26] ที่ระบุว่าการบริหารสถานศึกษา มีสาระความรู้ที่สำคัญคือ การบริหารงานวิชาการเพื่อคุณภาพและความเป็นเลิศในสมรรถนะข้อ (3) ให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานวิชาการ แหล่งการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ในชุมชนได้ สอดคล้องกับแนวคิดของสมศักดิ์ กงเทียง [36] ที่กล่าวถึง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้และสามารถบริหารจัดการใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย และแนวคิดของโอวาท สุทธรักษ์ [37] ที่กล่าวถึง แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนกลไกสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แหล่งการเรียนรู้จึงมีบทบาทเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่แท้จริง หลักสูตรของแหล่งเรียนรู้คือองค์ความรู้หรือมวลประสบการณ์ของชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านคือ ครูของชุมชน อาคารสถานที่คือ อาณาบริเวณที่เป็นบริบทของชุมชน

การนิเทศการศึกษา เป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ ซึ่งสอดคล้องกับสาระความรู้ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา [26] ที่ระบุว่า การนิเทศเพื่อพัฒนาครูให้จัดการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของวัญจิตต์ เนียมเกต [38] ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญคือ ด้านการนิเทศการสอน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนของสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Rodriguez [27] ที่พบว่าพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาในรัฐนิวยอร์ก จะทำให้ชุมชนมีความผูกพันกับสถานศึกษาและความเป็นผู้นำทางวิชาการจะเกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาและการทำงานร่วมกับชุมชน และ Krug [39] ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญคือการนิเทศการสอน นอกเหนือจากเรื่องของการกำหนดพันธกิจ การบริหารหลักสูตร การกำกับติดตามผู้เรียน และการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน

การประเมินผลการเรียน เป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัญจิตต์ เนียมเกต [38] ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญคือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ทำให้สถานศึกษามีข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนในทุกด้านๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Water and Other [35] ได้สังเคราะห์งานวิจัยในช่วง 30 ปี ที่ผ่านมาเกี่ยวกับผลของภาวะผู้นำทางวิชาการต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าภาวะผู้นำทางการศึกษาเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการศึกษา การบริหารและการวัดประเมินผลของสถานศึกษา

ส่วนองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่สามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ มี 5 ด้าน ประกอบด้วย การวางแผนวิชาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียน การวิจัย

วารสารบริหารการศึกษา มศว

ปีที่ 13 ฉบับที่ 24 มกราคม - มิถุนายน 2559

~ 88 ~

และพัฒนา และการพัฒนาบุคลากร อาจเป็นไปได้ว่าในบริบทของงานการศึกษา นอกโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญในประเด็นเหล่านี้น้อยไปเมื่อเทียบกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ 5 ด้าน ที่สามารถบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ ซึ่งประกอบด้วย การทำงานร่วมกับเครือข่าย การบริหารหลักสูตร การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา และการประเมินผลการเรียน ซึ่งทั้ง 5 ด้าน ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดหลักเกณฑ์ และงานวิจัย ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพยากรณ์การบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ จึงควรพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องการทำงานร่วมกับเครือข่าย การบริหารหลักสูตร การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา และการประเมินผลการเรียน

2. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้กับการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสนใจและตระหนักว่าในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้นั้นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในลักษณะการทำงานร่วมกันแบบ win-win

3. ผู้บริหารสำนักงาน กศน. ควรมีการกำหนดนโยบายในเรื่องสำคัญๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาทำงานร่วมกับเครือข่ายให้มากยิ่งขึ้น การ

บริหารหลักสูตรให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่มีอยู่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน การนิเทศการศึกษาและการประเมินผลการเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลข้อเท็จจริงมาใช้ในการปรับปรุงการจัดการศึกษานอกโรงเรียน อันจะส่งผลให้การจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่มี

ความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน อาทิ การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานกับผู้บริหารสถานศึกษาอื่นที่ไม่ใช่สถานศึกษาในสังกัด สำนักงาน กศน. เพื่อให้ได้ข้อค้นพบใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในอนาคต

3. ควรมีการศึกษาตัวแปรปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการรูปแบบใดที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- [1] ปรัชญา เวสารัชช์. (2545). **หลักการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- [2] วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. (2553). **ปฏิรูปการศึกษา แนวคิดและข้อเสนอแนะ**. กรุงเทพฯ: วศิระ.
- [3] สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2559). **สมุดบันทึก กศน. 2559**. กรุงเทพฯ: ไม่ได้ระบุสถานที่พิมพ์
- [4] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). **ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการศึกษาไทย**

วารสารบริหารการศึกษา มศว

ปีที่ 13 ฉบับที่ 24 มกราคม - มิถุนายน 2559

~ 89 ~

- (Roadmap) พ.ศ. 2548-2551. พิมพ์ครั้งที่ 2 .
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- [5] สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย.(2552). **คู่มือการ
ดำเนินงาน กศน.ตำบล.** กรุงเทพฯ :
พริกหวานกราฟฟิค.
- [6] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552).
**สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูป
การศึกษา (พ.ศ. 2542-2551).** พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- [7] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
(2545). **การปฏิรูปการศึกษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- [8] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550).
**รายงานการสังเคราะห์สภาการณ์และ
ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาไทย.**
กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- [9] ชีระ รุญเจริญ. (2549). **ความเป็นมืออาชีพของ
ผู้บริหารสถานศึกษา : สภาพปัญหาความ
จำเป็นและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- [10] กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **การประชุมชี้แจง
แนวทางการปฏิบัติงานของสำนักงาน กศน.
กรุงเทพมหานคร วันศุกร์ที่ 7 มีนาคม 2551
ณ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
กรุงเทพมหานคร 1.** ถ่ายเอกสาร.
- [11] สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2546).
**การศึกษานอกโรงเรียน : การประกันโอกาส
ทางการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนที่
อยู่นอกโรงเรียน.** กรุงเทพฯ: ริงโก้การพิมพ์.
- [12] พล ศรีกัลยา. (2558, กรกฎาคม). ผู้อำนวยการ กศน.
เขตบางกะปิ สัมภาษณ์โดย สมบูรณ์
บุรศิริรักษ์ ที่ กศน.เขตคลองสามวา
กรุงเทพฯ.
- [13] วิญญู ศรีกัลยา. (2558, 28 กรกฎาคม).
ผู้อำนวยการ กศน.เขตสวนหลวง สัมภาษณ์
โดย สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์ ที่ กศน.เขตคลอง
สามวา กรุงเทพฯ.
- [14] คมกฤษ จันทร์ขจร. (2558, 28 กรกฎาคม).
ผู้อำนวยการ กศน.เขตบางบอน สัมภาษณ์
โดย สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์ ที่ กศน.เขตคลอง
สามวา กรุงเทพฯ.
- [15] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
(2545). **รายงานการติดตามและประเมินผล
การปฏิรูปการศึกษาในวาระครบรอบ 5 ปี
ของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ: อัมรินทร์
พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- [16] สงวนพงศ์ ชวนชม. (2557). **การบริหารงาน
วิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษา
ใน เกียรติคุณทางการบริหารการศึกษา
ศ.ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ราชบัณฑิต.
กรุงเทพฯ: อี.ที. พับลิชชิ่ง.**
- [17] กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล.
กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.**
- [18] สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย. (2546). **คู่มือการ
ประเมินคุณภาพสถานศึกษาโดยต้นสังกัด
สำหรับการศึกษานอกระบบ.** กรุงเทพฯ:
ริงโก้การพิมพ์.
- [19] McEwan, E.K.(1998). **Seven Steps to
Effective Instructional Leadership.**
California: Corwin Press.
- [20] Elmore, R. (2002). Hard Questions about
Practice, **Educational Leadership.** 59(8).
22-26.

- [21] Leithwood, K. (2006). **A Review of the Research: Educational Leadership. The Laboratory for Student Success at the Temple University Center for Research in Human Development and Education. University of Toronto.** Retrieved on August 28, 2006, from <http://www.temple.edu/lss>.
- [22] MacNeil N. & Others. (2003). **Beyond Instructional Leadership: Towards Pedagogic Leadership.** Paper Submitted for Presentation at the 2003 Annual Conference for the Australian Association for Research in Education: Auckland.
- [23] Dimmock, C., & Walker, A., (2005). **Educational Leadership: Culture and Diversity.** Gateshead: Athenaem Press.
- [24] กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (ม.ป.ป.). **การใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษา. กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน.**
- [25] Krejcie, Robert V., & Morgan, Daryle W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement.** (30): 607-610.
- [26] สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2556). **ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สาระความรู้ สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556.** กรุงเทพฯ: ถ่ายสำเนา.
- [27] Rodriguez, Andrew. JR. (1997). Perception of New York City Bilingual Director on Instructional Leadership and Organizational Culture. **Dissertation Abstract International.** 57, 10 (April 1997): 4237-A
- [28] ทองอยู่ แก้วไทรชะ. (2544). **ปฏิรูปการศึกษา : จากการศึกษาออกโรงเรียนสู่การส่งเสริม การศึกษาตลอดชีวิต ใน 22 ปี กศน. ... สู่ การศึกษาตลอดชีวิต.** กรุงเทพฯ: องค์การ รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- [29] กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2540). **มุมมอง การศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต ใน ก้าว ต่อไปของ กศน. : มุมมองของนักคิด.** กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- [30] รุ่ง แก้วแดง. (2539). **เครือข่ายการศึกษาเพื่อ ปวงชน ใน ที่ระลึกวันการศึกษานอก โรงเรียน 8 กันยายน “รวมพลังเพื่อปวง ชน”.** กรุงเทพฯ: นำกัการพิมพ์.
- [31] สุนทร สุนันท์ชัย. (2540). **การจัดการศึกษา นอกโรงเรียนแบบ Life Long (ตลอดชีวิต) ใน ก้าวต่อไปของ กศน. มุมมองของนัก คิด.** กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร.
- [32] เสรี พงศ์พิศ. (2548). **วัฒนธรรมองค์กรของ โลกยุคใหม่ เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อ ประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง.** กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- [33] วิณัฐพัชร์ โพธิ์เพชร. (2556, ตุลาคม-ธันวาคม). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย สยาม.** 27(48): 7-27.
- [34] ไกษย์ เปลรินทร์. (2552, กรกฎาคม-ธันวาคม). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.**

วารสารบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 5(2): 56-67.

- [35] Water, T. and Other. (2003). "Balance Leadership: what 30 Years of Research tells us about the Effect of Leadership on Student Achievement". A Working Paper. McRel.
- [36] สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2556, มกราคม). ผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการและการใช้แหล่งเรียนรู้. วารสารวิทยาจารย์. 1125(3): 1-5.
- [37] โอวาท สุทธนารักษ์. (2550, กันยายน). แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนกลไกสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. วารสาร กคน.เพื่อนเรียนรู้. 1(3): 23-27.
- [38] ขวัญจิตต์ เนียมเกต. (2554, กรกฎาคม- ธันวาคม). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ. 4(2): 71-78.
- [39] Krug. (1993). Leadership Craft and the Crafting of School Leaders. **Phi Delta Kappa**, 240-244.